

**Ο Ιούλιος Βερν και τα Φανταστικά ταξίδια.
Από την επιστήμη στη μυθοπλασία. Μια μυθολογία της γνώσης**

Ευστρατία Οκταποδά
Université Paris IV-Sorbonne

Τα *Φανταστικά ταξίδια*¹ του Ιουλίου Βερν (1828-1905) δεν είναι μόνο ένα σύνολο μυθιστορημάτων περιπέτειας για παιδιά – αν κι αυτός ήταν ο αρχικός σκοπός του εκδότη Πέτρου Ιουλίου Ετζέλ. Είναι μια απόπειρα εξονυχιστικής εξερεύνησης του κόσμου, ή, πιο συγκεκριμένα, των κόσμων : του ορατού και του μη-ορατού, του παρόντος και του μελλοντικού. Το μεγαλεπήβολο σχέδιο του Βερν αναγγέλλεται από τον υπότιτλο ήδη του έργου: «Ταξίδια σε γνωστούς και άγνωστους κόσμους» («Voyages dans les mondes connus et inconnus»). Πέρα λοιπόν από δώδεκα περίπου τίτλους που όλος ο κόσμος έχει διαβάσει, από τις *20.000 λέυγες κάτω από τη θάλασσα* (Vingt mille lieues sous les mers, 1869-1870) μέχρι το *Γύρο του κόσμου σε 80 μέρες* (Tour du monde en quatre-vingt jours, 1873), θα πρέπει να ανατρέξουμε σε ολόκληρο το έργο του Βερν για να μπορέσουμε να καταλάβουμε την εγκυκλοπαιδική του διάσταση. Διότι, παρά τις λεπτομέρειες που παρέχει κάθε μυθιστόρημα χωριστά, το σύνολο του έργου ξεχωρίζει για την πρωτοτυπία και τον μοντερνισμό του.

Για την ανακάλυψη της επιστήμης και του κόσμου, τα εξήντα δυο *Φανταστικά ταξίδια* του Ιουλίου Βερν είναι ότι και η *Ανθρώπινη Κωμωδία* του Μπαλζάκ ή οι *Ρουγκόν-Μακάρ* του Ζολά για την αναπαράσταση της κοινωνίας του 19ου αιώνα. Όπως διευκρινίζει ο εκδότης Ετζέλ στον πρόλογο των *Φανταστικών ταξιδιών* με την ευκαιρία της δημοσίευσης των *Ταξίδια και Περιπέτειες του πλοίαρχου Χατεράς* (Voyages et aventures du capitaine Hatteras) το 1866, ο σκοπός του συγγραφέα είναι να «συμπύξει όλες τις γεωγραφικές, γεωλογικές, φυσικές, αστρονομικές γνώσεις που μάζεψε χάρη στη σύγχρονη επιστήμη, και να ξαναγράψει, με θελκτικό και γραφικό τρόπο που μόνο αυτός ξέρει, την ιστορία του σύμπαντος» (Aziza, 2001:1104).

Ο Βερν είχε ήδη συλλάβει το σχέδιό του από το 1851, όταν ήταν μόλις είκοσι-τριών ετών: ονειρευόταν να γράψει μία μυθιστορηματική σειρά που να έχει ως θέμα τις επιστημονικές και τεχνικές ανακαλύψεις της εποχής του. Είχε μάλιστα βρει και τον τίτλο: «Le Roman de la Science». Ο συνάδελφός του Αλέξανδρος Δουμάς τον ενθάρρυνε προς αυτήν τη νέα κατεύθυνση. Θα χρειαστεί όμως να περιμένει τον εκδότη Ετζέλ, έντεκα χρόνια αργότερα, για να μπορέσει να πραγματοποιήσει το σχέδιο του υπό τον οριστικό πια τίτλο *Φανταστικά ταξίδια*.

Από την πλανητική στη σχετική γεωγραφία

Ο Ιούλιος Βερν είναι η προσωποποίηση του Ονείρου για τους Γάλλους Δημοκρατικούς του 19ου αιώνα καθώς τοποθετεί το γόνιμο έργο του κάτω από το άστρο της παιδείας για όλους και της πίστης στην πρόοδο. Ο Ετζέλ, μαχόμενος οπαδός των Δημοκρατικών, επιστρέφοντας στο Παρίσι μετά από εννέα χρόνια εξορίας, αποφασίζει να ιδρύσει στα 1863 ένα παιδαγωγικό βιβλιοπωλείο λαϊκής έμπνευσης. Με τον συνεταίρο του Jean Macé διαπνέεται από το ίδιο παιδαγωγικό πνεύμα: η ισότητα επέρχεται μέσα από τη μάθηση και τη γνώση. Τα *Φανταστικά ταξίδια* του Ιουλίου Βερν βασίζονται στην

¹ Έχουν αποδοθεί στα ελληνικά και ως «Εκπληκτικά ταξίδια». Όλα τα αποσπάσματα από έργα στη γαλλική γλώσσα που εμφανίζονται εδώ, μεταφράστηκαν από τη συγγραφέα του άρθρου. Σε ό,τι αφορά τη μετάφραση των τίτλων των έργων του Βερν, χρησιμοποιήσαμε τις ήδη υπάρχουσες μεταφράσεις.

εμπιστοσύνη στη γνώση και στην πρόοδο, οι οποίες μετριάζονται από τις αμφιβολίες του συγγραφέα για την ικανότητα των ανθρώπων να ελέγχουν την εξουσία.

Το ταξίδι μαγεύει τον άνθρωπο: χάρη σ' αυτό ανακαλύπτει καινούριες χώρες και μακρινούς ορίζοντες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο γεωγράφος Παγκανέλ στο μυθιστόρημα *Τα παιδιά του πλοιάρχου Γκραντ* (Les enfants du capitaine Grant, 1867-1868), το ταξίδι κάνει τον αναγνώστη να γνωρίσει την 'στρατευμένη επιστήμη' (la science militante) και να δει με τα ίδια του τα μάτια τι συμβαίνει αλλού, σε άλλους ανθρώπους και σε άλλες χώρες, στον κόσμο των φυτών και των ζώων. Η Γη είναι ένας μεγάλος κήπος της Επαγγελίας. Από τη μια έχουμε τα όνειρα, κι από την άλλη την πραγματικότητα. Αυτήν τη μαγεία ο Βερν την μετατρέπει σε υλικό των μυθιστορημάτων του. Θα περιγράψει λοιπόν τον πλανήτη έτσι ώστε να αποδώσει πολλές και διαφορετικές όψεις του. Με το βιβλίο του *Πέντε εβδομάδες με το αερόστατο* (Cinq semaines en ballon, 1863), εκπληρώνει τον παιδαγωγικό και δημιουργικό διπλό στόχο που αναζητά ο έκδοτης. Το μυθιστόρημα συνδέει την περιπέτεια με τις τρέχουσες ανακαλύψεις, όπως το αερόστατο. Τα πρώτα κεφαλαία δίνουν τον τόνο με τις ενθουσιώδεις συζητήσεις στη Γεωγραφική Εταιρεία η οποία αναπτύσσει το πρόγραμμα, την επεξεργασία της Αποστολής, τη διήγηση των ιστορικών και πραγματικών γεγονότων από τα οποία γεννιέται η περιπέτεια και ο μύθος. Η πτήση πάνω από την Αφρική είναι ένα ταξίδι πραγματικά εξαιρετικό με την ανακάλυψη της Ζανζιβάρης, των πηγών του Νείλου, την περιοχή των λιμνών, τους ποταμούς Νίγηρα και Σενεγάλη, τη σαβάννα, και άλλα. Η επιθυμία του Βερν να τεκμηριώσει με έγγραφα την περιέργεια του αναγνώστη είναι συνεχής.

Από το πρώτο ήδη μυθιστόρημα, οι μετακινήσεις γίνονται κατά μήκος και πλάτος και μετριοούνται σε ώρες, μέρες, εβδομάδες και μήνες υλοποιώντας έτσι το επιστημονικό πλανητικό μυθιστόρημα στο οποίο ο Ιούλιος Βερν αφιερώνει ένα από τα επόμενα βιβλία του, τις *Περιπέτειες των τριών Ρώσων και των τριών Αγγλων* (Aventures de trois Russes et de trois Anglais dans l'Afrique australe, 1872).

Σε ένα άλλο μυθιστόρημα, ο συγγραφέας παρασέρνει τον αναγνώστη στην κατάκτηση του Βόρειου πόλου, στα ίχνη ενός αινιγματικού άνδρα, που μοιάζει με πρόσωπα του Πόα από τον οποίο ο Βερν έχει αναμφισβήτητα επηρεαστεί. Τα *Ταξίδια και Περιπέτειες του πλοιάρχου Χατερράς*, είναι η ιστορία ενός πείσμονα άντρα που κατορθώνει να φτάσει στον Βόρειο πόλο όπου τόσοι άλλοι πριν από αυτόν έχασαν την ζωή τους και θα την χάσουν ακόμα όσοι επιμένουν να πάνε. Σκοπός ενός ταξιδιού που αρχίζει στην Βόρεια Ευρώπη είναι να βρει τα περάσματα βόρειο-δυτικά και βόρειο-ανατολικά, γύρω από τον κόλπο του Hudson, την Αλάσκα και τη Σιβηρία. Μέσα από τις διηγήσεις του γιατρού του Ναυτικού και από τα σχόλια του ναύαρχου, ο Βερν διηγείται στον αναγνώστη την ιστορία της μεγάλης προσπάθειας για να νικηθεί ο ωκεανός με τους πάγους. Όσο προχωράει το πλοίο, οι τόποι φέρουν τα ονόματα εκείνων που διέσχισαν πριν από αυτούς τις περιοχές των πάγων. Τα ονόματα αυτά δημιουργούν μια καινούρια μυθολογία. Η πρόσβαση στους γεωγραφικούς πόλους αποκτά χαρακτήρα συμβολικό και μυθικό: πρόκειται για τα μοναδικά σημεία στα οποία αποκλίνουν και στα οποία εξαφανίζονται οι μεσημβρινοί και οι παράλληλοι. Ο Ιούλιος Βερν περιγράφει την κατάκτηση μισόν αιώνα πριν την πραγματοποίησή της και κάτω από συνθήκες παρόμοιες με αυτές που θα γνωρίσει ο Peary στα 1909: δυο χρόνια παραμονής σε πολικά κλίματα, εκτροπή των πάγων, πέρασμα μέσα από τους πάγους, και άλλα συμβάντα. Ο ήρωας του τρελαίνεται και στην Αγγλία, μέσα στο ιατρικό κέντρο όπου θεραπεύεται κατά την επιστροφή του, συνεχίζει να περπατά σαν εκκρεμές βαδίζοντας από μπροστά προς τα πίσω κάθε φορά που διασχίζει μια δενδροστοιχία προσανατολισμένη στα βόρεια.

Η εξερεύνηση των ηφαιστειών, ακόμα κι αν ήταν πιο φανταστική από αυτήν των μεγάλων παγετών, δεν είναι ωστόσο λιγότερο επιστημονική. Το *Ταξίδι στο κέντρο της γης* (Le Voyage au centre de la terre, 1864), εξαιρετικό μάθημα γεωλογίας και ορυκτολογίας, βυθίζεται κι αυτό στα λογοτεχνικά μυστήρια των μύθων του Βορρά. Ο Ιούλιος Βερν σπρώχνει την πραγματική ανακάλυψη στα όρια του παραμυθιού και ακολουθεί τη δηλωμένη του λατρεία για την προϊστορία και την αρχαιολογία, που ξεκίνησε από τον Jacques Boucher de Perthes τόσο στη Γαλλία όσο και στο εξωτερικό.

Το ταξίδι στα έγκατα της γης το διαδέχεται ένα άλλο παράξενο ταξίδι, το ταξίδι στη Σελήνη. Η ιδιαιτερότητά του είναι ότι ενυπάρχει σε δυο μυθιστορήματα: το πρώτο είναι αφιερωμένο στη βιομηχανική και οικονομική πραγματοποίηση της εκτόξευσης ενός βλήματος, ενώ το δεύτερο, στη διαδρομή αυτή καθαυτή, η οποία συνιστά ένα ταξίδι στη μυθολογία και τις Επιστήμες που συνδέονται με τον δορυφόρο της Γης. Η λέσχη των Αμερικανών πυροβολητών η οποία βρίσκεται στην αρχή αυτού του εγχειρήματος, συγκεντρώνει επενδύσεις από ολόκληρο τον κόσμο, καθώς οι επενδυτές προσελκύονται από μια διεθνή διαφημιστική καμπάνια. Μετά από αυτήν τη διαφήμιση, παρουσιάζεται στην Λωρίδα ένας Γάλλος δημοσιογράφος που προτείνει να μπει ο ίδιος μέσα στο βλήμα που θα εκτοξευόταν και που οι Αμερικανοί δεν είχαν προβλέψει να επανδρώσουν. Ο Βερν μαζεύει τις επιστημονικές γνώσεις και τις τεχνικές λεπτομέρειες για να κάνει το ταξίδι αυτό την πιο πιστευτή περιπέτεια, σημειώνοντας συν τοις άλλοις ότι ο Δουμάς και ο Έντγκαρ Άλαν Πόε έγραψαν καθένας τους ένα ταξίδι στη Σελήνη εντελώς φανταστικό. Τα μυθιστορήματα *Από τη γη στη Σελήνη* (De la Terre à la Lune, 1865), και *Γύρω από τη Σελήνη* (Autour de la Lune, 1870), περιγράφουν αντίθετα, σε γενικές γραμμές, το σενάριο που θα διαλέξει εκατό χρόνια αργότερα ο Μπράουν στην Αμερική και οι Ρώσοι φυσικοί του Μπαϊκονούρ για να πραγματοποιήσουν τις πρώτες ‘επανδρωμένες πτήσεις’. Το βλήμα είναι ένας διαστημικός κύλινδρος που εκτοξεύεται από την Λωρίδα και παρακολουθείται με τηλεσκόπιο από τα Βραχώδη Όρη. Ο κύλινδρος αυτός θα πέσει στη θάλασσα, με τους τρεις επιβάτες ζωντανούς. Ο Βερν περνάει πολλές ώρες της ημέρας μαζεύοντας τα διαθέσιμα έγγραφα που είναι γραμμένα στα γαλλικά και που αναφέρονται στο θέμα αυτό.

Μετά από αυτά τα πρώτα ταξίδια όπου το χιούμορ, η ειρωνεία και ο εμπαιγμός συμπλέκονται και συνυπάρχουν, *Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ* (1867-1868) ταξιδεύουν στο δροσερό θαλασσινό αέρα. Στον Ατλαντικό ωκεανό, από τη Σκωτία έως τη Γη του Πυρός, στις κορυφές των Άνδεων και τις ατελείωτες πεδιάδες της Ραμπρα, μέχρι την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία, ο πρώτος γύρος του κόσμου γραμμένος από τον Ιούλιο Βερν προαναγγέλλει τη μαγεία της *Μυστηριώδους Νήσου* (L'Île mystérieuse, 1874-75) η οποία ιδρύει μεταξύ άλλων, με τον Παγκανέλ, το αρχέτυπο του ψυχαγωγούμενου σοφού.

Ο πιο ολοκληρωμένος όμως ήρωας του Βερν, ο πιο εμβληματικός, και ο πλέον μυστηριώδης μέσα στην ανατρεπτικότητά του είναι ο πλοίαρχος Νέμο. Το μυθιστόρημα *20.000 λέγες κάτω από τη θάλασσα* (1869-1870) αποτελεί μια περιπέτεια που όμοιά της δεν ξαναγράφηκε μέχρι σήμερα. Να υπενθυμίσουμε όμως ότι ένας σύγχρονος του Βερν, ο Louis Figuer, ο οποίος επιδίδεται στην εκλαϊκεύσει των Τεχνών και των Επιστημών, συγγραφέας του έργου *Η Γη πριν τον κατακλυσμό* (La Terre avant le déluge, 1862), παρουσιάζει μια ιστορία της Γης της οποίας τον απόηχο συναντούμε στις *20.000 λέγες κάτω από τη θάλασσα*. Άσχετα από κάθε επίδραση η δάνειο, αυτό που είναι σημαντικό να τονισθεί εδώ είναι ότι και οι δυο συγγραφείς τοποθετούνται στην παράδοση του ‘νεπτουνισμού’ (neptunium)², θεωρία πολύ σημαντική μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα, σύμφωνα με την οποία όλοι οι βράχοι έχουν σχηματιστεί στα βάθη των ωκεανών. Στις *20.000 λέγες*, ο Ναυτίλος, πλέοντος στον Ατλαντικό συναντά την Ατλαντίδα. Όπως τόσοι άλλοι, έτσι και ο Βερν υποστηρίζει ότι η μυθική Ήπειρος βυθίστηκε όπως αναφέρει και ο Πλάτωνας εννιά χιλιάδες χρόνια πριν. Ο Βερν τοποθετεί την Ατλαντίδα στις ηφαιστειώδεις νήσους του ανατολικού Ατλαντικού, από την Μαδέρα στο Πράσινο Ακρωτήριο, μια ασταθή ζώνη σύμφωνα με τους σημερινούς γεωλόγους.

Πού ήμουν; Πού ήμουν; Ήθελα να το μάθω οπωσδήποτε, ήθελα να μιλήσω, ήθελα να ξεριζώσω την ατσάλινη σφαίρα που φυλάκιζε το κεφάλι μου. Αλλά ο πλοίαρχος Νέμο ήρθε κοντά μου και με σταμάτησε με μια κίνηση. Μετά, σκύβοντας και παίρνοντας ένα κομμάτι μόλυβδο, πλησίασε ένα βράχο από μαύρο βασάλτη και χάραξε μια λέξη: ΑΤΛΑΝΤΙΔΑ

² Από το Neptune, το Θεό της θάλασσας στη ρωμαϊκή μυθολογία.

γράφει ο Βερν στις *Είκοσι χιλιάδες λέυγες κάτω από τη θάλασσα* (Aziza, 2001: 262). Στο μυθιστόρημα αυτό, ο πλοίαρχος Νέμο κατορθώνει τον έλεγχο της ζωής κάτω από τη θάλασσα στην οποία και αφιερώνει την μεγάλη του περιούσια και τις γνώσεις μηχανικής που έχει. Όλος ο θησαυρός της γνώσης και της τέχνης έχουν συσσωρευτεί στην πιο όμορφη μηχανή που φαντάστηκε ποτέ ο Βερν, τον 'Ναυτίλο'. Η ηλεκτρική του μηχανή έχει τη δύναμη ηλεκτρικής μπαταρίας, επιτρέποντας έτσι στο Νέμο να κάνει πολλές φορές το γύρο του κόσμου κάτω από το νερό, να επισκεφτεί τον τόπο όπου βρίσκεται η Ατλαντίδα, να περάσει κάτω από την έρημο στους πάγους του Βορρά, να εξαντλήσει τους θησαυρούς των ισπανικών γαλέρων για να βοηθήσει την ελληνική Επανάσταση, να περάσει από την Κόκκινη θάλασσα στη Μεσόγειο μέσα από τον ισθμό του Σουέζ, πριν την ύπαρξη βέβαια του καναλιού, που δημιουργήθηκε στα τέλη του αιώνα. Ο Νέμο έχει τόση μεγάλη δύναμη που τον κάνει να ζει σε μια μεγάλη αλλά εκούσια απομόνωση εκεί ο συγγραφέας στοχάζεται πάνω στο μέλλον του ανθρώπου.

Τον πλοίαρχο Νέμο ξαναβρίσκουμε στη *Μυστηριώδη νήσο*. Στο μυθιστόρημα αυτό η μαγεία οφείλεται στη διάθεση των ναυαγών να ξαναρχίσουν τη ζωή από το τίποτα σε ένα έρημο νησί. Μετά από μια επιθεώρηση στο νησί, ο μηχανικός Σμιθ θα βγάλει από την τσέπη του ορυκτά δείγματα διαφορετικών ειδών : ορυκτό σίδηρο, ασβεστόλιθο, κάρβουνο, άργιλο, πυριτόλιθο, θειάφι...

Σε πάνω από τα μισά μυθιστορήματα στα *Φανταστικά ταξίδια* υπάρχει το στοιχείο της θάλασσας ως βασικό πλαίσιο ή θέμα. Για πάνω από είκοσι χρόνια και με τα διαδοχικά του πλοία, 'Άγιος Μιχαήλ Ι', 'Άγιος Μιχαήλ ΙΙ' και 'Άγιος Μιχαήλ ΙΙΙ', ο Ιούλιος Βερν πλέει στη Βόρεια θάλασσα, στον Ατλαντικό και στη Μεσόγειο. Στην πλήρη εμπνέεται και κρατάει σημειώσεις που στη συνέχεια χρησιμοποιεί στο γραφείο του, στην Αμιένη, δημιουργώντας έτσι δυο με τρεις τόμους το χρόνο. Πολλές εκατοντάδες πλοία όλων των τύπων και όλων των τόνων εμφανίζονται στο έργο του, σπάνια πολεμικά αλλά και φορτηγά, υπερωκεάνια και συχνά λέμβοι όπως τα φαλαινοθηρικά στο *Τέρας της θάλασσας* (Histoires de Jean-Marie Cadi boulin, 1901), η το ατιμόπλοιο στο οποίο η Dally Brancard στις *Περιπέτειες της κ. Μπράνικαν* (Mistress Brancard, 1891), βρίσκει πνιγμένο το παιδί της. Το ναυτικό είναι το μόνο μέσο που συνδέει μεταξύ τους τις πιο μακρινές Ηπείρους. Ο Φιλέας Φογκ για να πετύχει σε ογδόντα μέρες το στοίχημα του για τον γύρο του κόσμου, βασίζεται στα τακτικά ωράρια των υπερωκεάνιων γραμμών.

Οι περισσότεροι κριτικοί αναγνωρίζουν στον Ιούλιο Βερν τον συγγραφέα-οραματιστή και του αποδίδουν συχνά την πατρότητα της φαντασίας και της επιστημονικής μυθοπλασίας. Εφαρμόζει όλες τις θέσεις επιστημονικής φαντασίας στο παρόν. Κανένα από τα *Φανταστικά ταξίδια* δεν εκτυλίσσεται στο μέλλον. Η γοητεία και η μαγεία που προκαλούν τα μυθιστορήματα του και η επαφή του με τη φαντασία του αναγνώστη προέρχεται κυρίως από την αξιοπιστία που προσδίδει ο συγγραφέας στις τρέχοντες ανακαλύψεις, άγνωστες ακόμα στο μεγάλο κοινό, όπως για παράδειγμα το υποβρύχιο, το διαστημόπλοιο, ο τηλεγράφος, το ηλεκτρικό ρεύμα, το τηλέφωνο, το τηλεφάξ, ο φωνογράφος. Ο συγγραφέας σπρώχνει στο έπακρο τις τεχνικές του δυνάμεις, τις επιστημονικές μετρήσεις, τη σιδηρουργία, τα μέσα επικοινωνίας και μεταφοράς, τις συνθήκες του περιβάλλοντος κτλ. της εποχής του σε φαινομενικές διαστάσεις, παρέχοντας έτσι στον άνθρωπο τη δυνατότητα να σπρωχθεί από τώρα τα όρια του μέλλοντος. Οι αστραπιαίες διαισθήσεις του τον κάνουν να φανταστεί το αυτοκίνητο και τα αεροπλάνα σαν μηχανές που φοβίζονται και όχι σαν μέσα μεταφοράς σε ευρεία κλίμακα. Λάθη εκτίμησης και διαίσθησης τον κάνουν να φοβάται για την μόλυνση του περιβάλλοντος, τις βόμβες, τους πόλεμους και την τρομοκρατία. Οι επιστήμες προσφέρουν στον συγγραφέα μια μυθιστορηματική δομή όπου το πάθος για τον πλανήτη και τους κατοίκους του βασίζεται στην προσέγγιση ανάμεσα στους ανθρώπους. Στα μυθιστορήματα του ο συγγραφέας μάχεται για την κατάκτηση των γνώσεων που αποτελούν πηγή χειραφέτησης. Στο σημείο αυτό έγκειται όλη η παγκοσμιότητα του Βερν.

Δεν υπάρχει υπεράνθρωπος στο έργο του Βερν, η γνώση δεν μπορεί να λύσει όλα τα προβλήματα. Τα τελευταία μυθιστορήματα των *Φανταστικών ταξιδιών* προσφέρουν πολυάριθμες συνιστώσες που αμφισβητούν κάθε ακραία πίστη στις θετικές επιστήμες η οποία θα ήταν ικανή για όλα. Το όραμα του Ιουλίου Βερν είναι από αυτήν την άποψη εμφανές. Οι ανθρωπιστικές, κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες, η κοινωνιολογία, η ανθρωπολογία, η ψυχολογία μπορούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους να μπου σε μια καινούρια εποχή, αλλά είναι η φαντασία και η μεθόδευση που θα δημιουργήσουν τον κόσμο στο μέλλον. Ο συγγραφέας που αφιέρωσε 62 μυθιστορήματα και 18 νουβέλες στην περιγραφή ολόκληρου του πλανήτη εμφανίζεται στο φως της Ιστορίας σαν ένας οραματιστής φιλόσοφος.

Από το γεωγραφικό μήκος και πλάτος στα μυθιστορηματικά θαύματα

Πολλοί μελετητές και κριτικοί παρουσιάζουν συχνά τον Ιούλιο Βερν ως ειδικό στην ταξιδιωτική λογοτεχνία, από το γεγονός ότι διηγείται τον κόσμο στους σύγχρονους του. Χάρη στον Βερν φαίνεται να έχουμε τη συγκεκριμένη περιγραφή για τις τέσσερις γωνίες του πλανήτη σύμφωνα με τις γνώσεις που υπήρχαν τον 19^ο αιώνα. Τα *Φανταστικά ταξίδια* (*Voyages extraordinaires*) γράφτηκαν ανάμεσα στα 1862 και 1903. Σαραντά περίπου χρόνια κύλησαν κατά τα οποία η εξερεύνηση του πλανήτη προόδευε συνεχεία, τόσο στην Αφρική, όσο και στην Αυστραλία η στις πολικές θάλασσες. Αρκετοί παράγραφοι των μυθιστορημάτων του Βερν θυμίζουν τους οδηγούς Michelin, η μάλλον, παρόμοιους του 19^{ου} αιώνα, όπως για παράδειγμα, τους ταξιδιωτικούς οδηγούς Joanne, στους οποίους άλλωστε αναφέρεται συχνά στα κείμενα του. Η αφήγηση στο βιβλίο του *Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ* αναφέρεται σε αρκετές πόλεις της Αυστραλίας και της Νότιας Αμερικής, περιγράφονται οι ιδιαιτερότητες του τόπου, ο αριθμός των κατοίκων, το όνομα του ανθρώπου που έφτασε εκεί πρώτος, στοιχεία δηλαδή που δημιουργούν ένα είδος ταυτότητας για την περιοχή. Αλλά όπως πολύ εύστοχα αναρωτιούνται ορισμένοι αναγνώστες για την εγκυρότητα που χαρακτηρίζει τις λίστες με τα ψαριά η τα πούλια στα *Φανταστικά ταξίδια*, θα μπορούσαμε εξίσου να αναρωτηθούμε για την αυθεντικότητα όλων αυτών των τόπων που αναφέρει ο Βερν στα μυθιστορήματα του. Η αλήθεια είναι ότι ο Ιούλιος Βερν χρησιμοποιεί ένα αληθοφανές ντεκόρ το οποίο περιέχει αληθινά ονόματα και περιγραφές που αν τις καλοκοιτάξουμε από κοντά θα δούμε ότι δεν έχουν τίποτα το κοινότυπο. Όλα αυτά γίνονται συνειδητά από τον συγγραφέα ο οποίος αποβλέπει να τραβήξει σιγά-σιγά τον αναγνώστη προς τον μύθο, σε τόπους φανταστικούς, επινοήματα που δεν είναι καθόλου αθώα.

Κατά γενικό κανόνα, από την αρχή του ταξιδιού, έχει κανονιστεί ένα δρομολόγιο. Σε περίπτωση όπου αποφασίζεται να ακολουθηθεί ένα δρομολόγιο ήδη γνωστό, οι διαφορετικοί σταθμοί βρίσκονται σε κάποιον χάρτη που ήδη υπάρχει. Πρόκειται για πόλεις η λιμάνια που βρίσκονται καθ'οδόν, όπως επίσης σιδηροδρομικοί η θαλάσσιοι σταθμοί. Ο Μιχαήλ Στρογγόφ γνωρίζει το δρόμο που πρέπει να πάρει για να πάει από τη Μόσχα στο Ίρκουτσκ, ο Φιλέας Φογκ για να κάνει τον γύρο του κόσμου, οι ήρωες στον *Ατσάλινο γίγαντα*³ (*La Maison à vapeur*, 1879-80) για να διασχίσουν την Ινδία από τα ανατολικά στα δυτικά. Παρά τα αλληπάλληλα προβλήματα και εμπόδια, τα δρομολόγια αυτά δεν θα γνωρίσουν τελικά παρά λίγες μόνο παρακαμπτήριες οδούς.

Είναι κατανοητό λοιπόν ότι η γεωγραφία του Βερν είναι πραγματική και συνεπάρουμε συν τοις άλλοις ότι οι διάφοροι τόποι έχουν έναν χαρακτήρα διδακτικό στην απαρίθμηση τους. Αλλά τα πράγματα βέβαια δεν είναι και τόσο απλά. Γιατί από τότε που εκδόθηκε η αλληλογραφία του Βερν με τον Ετζέλ, καταλαβαίνουμε καλύτερα τις γεωγραφικές 'αυθαιρεσίες' του συγγραφέα. Γνωρίζουμε, για παράδειγμα, ότι η ρωσική πόλη Kolyvan, μετατέθηκε κατά 200 χιλιόμετρα για να διευκολυνθεί η πλοκή στον *Μιχαήλ Στρογγόφ* (Michel Stroggof, 1876). Στο *Ταξίδι στον Αμαζόνιο* (*La Jangada. Huit cents lieues sur*

³ Έχει αποδοθεί και ως *Ατμοκίνητο σπίτι*.

l'Amazone, 1881), μυθιστόρημα με την πιο γραμμική διαδρομή, βρίσκουμε κάποιες γεωγραφικές τροποποιήσεις οι οποίες διευκολύνουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Φανταζόμαστε λοιπόν τι συνέβαινε όταν οι ταξιδιώτες του Ιουλίου Βερν περνούσαν από ένα μέρος εντελώς άγνωστο. Βρίσκουμε πολλούς περιέργους χάρτες με περιθώρια γεμάτα σημειώσεις και με ένα μεγάλο κενό στο κέντρο. Πολλές φορές τα προβλήματα που δημιουργούσαν οι άγνωστοι τόποι λύνονταν με τη βοήθεια μιας υπερμεγέθους έρημου που παίρνει την όψη ηπείρου, κάτι που χρησιμοποιεί συχνά ο Βερν, κυρίως στα αφρικάνικα και αυστραλέζικα μυθιστορήματα, κάτι που άλλωστε είναι και αληθινό: φαίνεται ότι ο Βερν γνώριζε τις τελευταίες επιτεύξεις των εξερευνητών στην καρδιά της Αφρικής και της Αυστραλίας. Ήδη στη δεκαετία του 1870 ο συγγραφέας συντάσσει για τον Ετζέλ την *Ιστορία των ταξιδιών και των ταξιδιωτών* (Histoire des voyages et des voyageurs), η οποία καλύπτει την Αρχαιότητα έως τον 19ο αιώνα και δίνει μια ιδέα για τις γνώσεις και τις πληροφορίες που είχε ο συγγραφέας.

Το πιο μεγάλο μυστήριο όμως για τον Βερν παρέμεναν οι πολικές ζώνες. Θα μπορούσε φυσικά να εντάξει σ' αυτούς τους τόπους μια έρημο από πάγο, και αυτό κάνει περίπου. Αλλά, αντίθετα από την Αυστραλία και την Αφρική που είναι τόποι περάσματος (κυρίως όσον αφορά την Αυστραλία, ο σκοπός δεν είναι η ανακάλυψη της χώρας, αλλά η αναζήτηση ενός απολεσθέντος ατόμου: τον πατέρα στο *Τα παιδιά του πλοιάρχου Γκραντ*, η τον σύζυγο στις *Περιπέτειες της κ. Μπράνιγκαν*), ο Βόρειος και ο Νότιος πόλος αποτελούν αυτοσκοπό είναι συγχρόνως τόποι κατάκτησης και ελευθέριας όπου μπορεί να καλπάζει η φαντασία.

Τόποι δημιουργίας και ουτοπίας

Οι αρκτικοί πόλοι είναι το πιο ωραίο παράδειγμα διαφορετικών τόπων, κατάληξη ενός ταξιδιού όπου βασιλεύει η ελεύθερη δημιουργία, αυτό που οι σουρεαλιστές αποκαλούν τα «κομβικά σημεία». Τόποι όλων των πιθανοτήτων, εντελώς φανταστικοί. Έτσι ο Βερν τοποθετεί τον Βόρειο πόλο στην κορυφή ενός ηφαιστείου της μικρής νήσου Βικτόρια. Και αν ο Νότιος Πόλος τοποθετείται στην καρδιά μιας Ηπείρου, ο Νότιος μαγνητικός Πόλος παρουσιάζεται υπό τη μορφή μιας γιγαντιαίας Σφήγκας.

Ο Ιούλιος Βερν μετατρέπει τα γεωγραφικά περάσματα σε γιγαντιαίες αποθήκες τροφίμων, σε ζωολογικά πάρκα η σε ιδιοκτησίες που έχουν την έκταση επαρχίας, όπως οι χώρες που διασχίζουν οι ήρωες *Στη Χώρα των γουναρικών* (Le Pays des fourrures, 1873) κοντά στον αρκτικό πόλο, η ακόμα αυτές που βρίσκουμε στο *Ταξίδι στον Αμαζόνιο*, στη Νότια Αμερική.

Οι τοποθεσίες μπορεί επίσης να μεταβάλλονται σε αισθητικά η ποιητικά αριστουργήματα, όπως παραδείγματος χάρη οι αποθήκες του Μονμαουθ, η σπηλιά του Φινγκαλ, η Αρκτική Ήπειρος, τα Ιμαλάια, η οι καταρράκτες του Νιαγάρα, που είναι όλοι τόποι πραγματικοί.

Τα νησιά παίζουν επίσης ένα σπουδαίο ρόλο σε ολόκληρο το έργο. Συχνά παραδείσια, τρέφουν με αφθονία επισκέπτες και ναυαγούς. Η απαρίθμηση των νησιών δείχνει τη σχέση του Βερν με τη Γεωγραφία. Αν η νήσος Chairman στο *Δύο χρόνια διακοπές* (Deux ans de vacances, 1888) είναι τελικά πραγματική, τα νησιά Hanover και Lincoln στη *Μυστηριώδη νήσο*, είναι όχι μόνο ανύπαρκτα, αλλά και εντελώς εξωπραγματικά λόγω του βοτανικού και ζωολογικού τους πλούτου. Ο γεωγραφικός τόπος αναδεικνύεται όσο ποτέ άλλοτε σαν μια μεγάλη εγκυκλοπαίδεια εμπνευσμένη από την *Εγκυκλοπαίδεια* του Ντιντερό που προορίζεται για παιδιά, ένα μεγάλο βιβλίο του κόσμου και των θαυμάτων του όπως ο κόσμος του ωκεανού στο *20.000 λέυγες κάτω από τη θάλασσα*.

Ωστόσο, το 1895, κάνει την εμφάνιση του το *Νησί με τις έλικες* (L'Île à hélices), που αποκαλύπτει την τελευταία γεωγραφική ενόραση του Βερν: την κατάκτηση ενός κόσμου από τον άνθρωπο-μηχανικό, ο οποίος μπορεί όχι μόνο να τον αλλάζει (με το κανάλι του Σουέζ), αλλά και να δημιουργεί τόπους εντελώς φανταστικούς. Τέτοια γεγονότα που προκαλούν το

θαυμασμό του συγγραφέα, τον κάνουν να φοβάται για το μέλλον ενός πλανήτη που προορίζεται στην ομοιομορφία. Πρόκειται για έναν δυτικό κόσμο ο οποίος σβήνει σιγά-σιγά στα τελευταία ταξίδια του Βερν, μετά από τους φανταστικούς ήλιγγους ανεξερεύνητων τόπων, εντελώς ανύπαρκτων. Στα μυθιστορήματα της δεκαετίας του 1890 ακόμα και το ανύπαρκτο τείνει να εξαφανιστεί από τον φανταστικό κόσμο του συγγραφέα. Βλέπουμε λοιπόν ότι εάν ο Ιούλιος Βερν έχει σίγουρα πάθος για την γεωγραφία, ωστόσο τη μεταχειρίζεται πολύ περισσότερο σαν όργανο δημιουργίας παρά σαν επιστημονικό αντικείμενο. Ο συγγραφέας παίζει συνέχεια με την ακριβή γεωγραφική λεπτομέρεια η οποία τελειοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Στη χώρα των γουναρικών, το ακρωτήριο στο οποίο είναι χτισμένο το Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας είναι στην πραγματικότητα ένας πάγος που αποσπάται από την ακτή και απομακρύνεται ενώ ταυτόχρονα μικραίνει. Στον *Δεκαπεντάχρονο πλοίαρχο* (1878), τα μυθιστορηματικά πρόσωπα, αποβιβαζόμενα στην αφρικάνικη ακτή, πιστεύουν στη διάρκεια πολλών κεφαλαίων του βιβλίου ότι βρίσκονται στη Νότια Αμερική.

Αλλά είναι κυρίως με τα ηφαίστεια που το παιχνίδι πάει ακόμα πιο μακριά. Είναι σαν ένα είδος μηχανισμού που θα τροποποιούσε συνεχώς τη φυσική όψη του κόσμου, με συνέπειες βέβαια τοπικές: νησιά που βυθίζονται και αναδύονται και πάλι (από τη *Μυστηριώδη νήσο* στον Βόρειο Πόλο), η αντίθετα, με πλανητικές συνέπειες, όπως στο τελευταίο έργο του Βερν, τη νουβέλα *Έντομα* (Édom, 1903) στην οποία όλοι οι πλανήτες εξαφανίζονται κάτω από τα νερά, ενώ ένας άλλος που θα μπορούσε να είναι η παλιά Ατλαντίδα, αναδύεται, δημιουργώντας έτσι έναν καινούριο κόσμο, έναν καινούριο πολιτισμό και μια καινούρια γεωγραφία.

Το φανταστικό στο έργο του Βερν

Τα μυθιστορήματα του Βερν που ανήκουν αποκλειστικά στις ταξιδιωτικές διηγήσεις η στις περιπέτειες του «μεγάλου κόσμου», είναι πολυάριθμα. Εδώ δεν υπάρχει καμιά αναφορά στην πρόοδο η στην επιστήμη, καμιά μυστηριώδης εμφάνιση φανταστικών όντων και διαβολικών παράξενων υπάρξεων όπως στα έργα *Ξεχειμώνιασμα στους πάγους* (Un hivernage dans les glaces)⁴, *Τα παιδιά του πλοίαρχου Γκραντ και Κλαύδιος Μπομπάρνακ* (Claudius Bombarnac, 1892)⁵. Καμιά επιθυμία να εισάγει στην ιστορία κάποια επιστημονική νεωτερίζουσα διάσταση, την παρουσία κάποιου υποβρύχιου στο *20.000 λέυγες κάτω από τη θάλασσα* ή αεροπλάνου στον *Ροβήρο τον κατακτητή* (Robur-le-conquérant, 1886), την υπερφυσική διάσταση και το γιγαντισμό στο *Ταξίδι στο κέντρο της γης* και το «ανθρώπινο ρολόι» στον *Μαστρο-Ζαχαρία* (Maître Zacharius, ou l'horloger qui a perdu son âme)⁶.

Ωστόσο, ο Βερν θεωρείται στη Γαλλία ο δημιουργός μιας καινούριας λογοτεχνικής μορφής, της επιστημονικής πρόβλεψης. Ο στόχος του Βερν είναι να ξαναπαρει τις νορμες του περιπετειώδους μυθιστορήματος – έτσι όπως το επεσήμανε ο Γουόλτερ Σκοτ – εγκλείοντας σ' αυτές τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη γνώση: τις θετικές επιστήμες και τις κοινωνικές επιστήμες με τη γεωγραφία η τη 'γεωμορφολογία' – η οποία προσδοκά να αναπαραστήσει όλες τις μορφές που παίρνει η φύση. Εγγεγραμμένο μέσα σε μια παιδαγωγική οπτική, και υπό την διεύθυνση του Ετζέλ ο οποίος δημοσιεύει το 1860 την *Biblio thèque d'éducation et de récréation*, το εγχείρημα του Βερν ορίζεται ως μια μυθιστορηματική μεταφορά των ανακαλύψεων του αιώνα και μια παρουσίαση της σύγχρονης γνώσης σε ένα νέο κοινό. Όσον αφορά τον *Μάτια Σάντορφ* (Mathias Sandorf), ο Βερν γράφει το 1884 στον έκδοτη του:

⁴ Νουβέλα από τη συλλογή *Δόκτωρ Οξ* (Le Docteur Ox, 1874).

⁵ Έχει αποδοθεί και με τον τίτλο : *Από τον Καύκασο στο Πεκίνο*.

⁶ Νουβέλα από τη συλλογή *Δόκτωρ Οξ*.

Προσθέτω ότι γράφω περισσότερο για τους νέους παρά για τους ενήλικες, και ότι η γεωγραφία που μπορεί να κουράσει τους μεγάλους, παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους νέους και ότι οι περιγραφές των χωρών στο *Ballon*⁷, στο *Hatteras* και στον *Grant* κτλ. ήταν πολύ πιο σημαντικές από αυτές των τελευταίων μυθιστορημάτων όπου η δράση είναι μεγαλύτερη [...]. Σ' αυτό το μυθιστόρημα, επιθυμώ να μάθει ο αναγνώστης από την Μεσόγειο αυτό που πρέπει να ξέρει. Να λοιπόν γιατί η δράση μεταφέρει τον αναγνώστη σε πολύ διαφορετικά σημεία (Vierne, 1986 : 61).

Πέρα από τις κεντρικές γραμμές του σχεδίου του Βερν (το μοντέρνο και η γνώση), το έργο του ανήκει στο φανταστικό είδος, υπό μια ιδιαίτερη όμως μορφή. Πρόκειται για ένα καινούριο είδος που καθιερώνεται στον 19ο αιώνα. Υπήρχαν βέβαια και πριν έργα 'φανταστικά', τα οποία όμως εξαιτίας του υπερφυσικού στοιχείου είχαν μείνει στο περιθώριο. Όπως πολύ σωστά το σημείωσε ο Joël Malrieu «το φανταστικό ως λογοτεχνικό είδος είναι μία ρομαντική επινόηση» (1992 : 8). Για τους ρομαντικούς, το είδος αυτό προσδιορίζει τα κείμενα φαντασίας χωρίς κανόνες. Χωρίς να επιμείνουμε στις λεπτομέρειες των ρομαντικών συγγραφέων και στις αντιθέσεις μεταξύ τους, ας υπογραμμίσουμε ότι ο Βερν θα στραφεί προς μια πλευρά του φανταστικού που είχε απορριφθεί κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, συνδέοντας τα *Φανταστικά ταξίδια* με το υπερφυσικό και διατηρώντας κάποια υποταγή στο λογοτεχνικό ρεαλισμό. Ο Γάλλος συγγραφέας ανοίγει έτσι έναν καινούριο δρόμο, τη φανταστική λογοτεχνία, δίνοντας στο σχέδιό του την επιστημονική διάσταση. «Το επιστημονικό μέρος, αυτός είναι ο σκοπός του έργου» λέει ο συγγραφέας⁸. Διότι «η πραγματική φρίκη συνάγεται μέσα από την αντιπαράσταση με το Σύμπαν» (Verne, 1978 : 146).

Το φανταστικό είναι η αναπαράσταση του πραγματικού με του μη πραγματικού και όπως σημειώνει ο Roger Caillois είναι «το κομμάτιασμα του πραγματικού τόπου κάτω από τα χτυπήματα του υπερφυσικού» (1966 : 8).

Η επιστημονική φαντασία του Βερν : πρόβλεψη και α-χρονία

Αν ο Ιούλιος Βερν εξερευνά τόπους και εκμεταλλεύεται κάθε επιστημονικό επιτεύγμα, αν προσκολλάται στις επιστήμες και στην τεχνολογική πρόοδο της εποχής του και στις ανακαλύψεις σε παγκόσμια κλίμακα, δεν ενδιαφέρεται παρά μόνο περιθωριακά για την α-χρονία, δηλαδή την τέχνη να φαντάζεσαι τις κοινωνίες του μέλλοντος. Όλα τα μυθιστορήματα του τοποθετούνται στην εποχή του, και μόνο δυο από αυτά, το *Ταξίδι στο κέντρο της γης* και *Έκτωρ Σερβάντας* μπορούν να θεωρηθούν ως μη-ρεαλιστικές φαντασίες. Το *Παρίσι στον 20^ο αιώνα* (Paris au XXe siècle)⁹, μυθιστόρημα στο οποίο φαντάζεται το Παρίσι στα χρόνια της δεκαετίας του 1960, είναι ένα νεανικό κείμενο που δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στα 1994, μόλις ανακαλύφθηκε το χειρόγραφο. Επίσης, δυο νουβέλες που προέρχονται από τη συλλογή *Χθες και αύριο* (Hier et Demain, 1910), *Στον 29^ο αιώνα. Η μέρα ενός αμερικανού δημοσιογράφου το 2889* (Au XXIXe siècle. La Journée d'un journaliste américain en 2889) και *Ο αιώνιος Αδάμ* (L'Éternel Adam), αποδίδονται σήμερα, σχεδόν με βεβαιότητα, στον γιο του Βερν, Michel. Το πρώτο, γραμμένο το 1889, εστιάζει στον κόσμο του Τύπου χίλια χρόνια μετά και περιγράφει μια αίθουσα σύνταξης και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν στην τυπογραφία και στον κόσμο των εκδόσεων ακριβώς ανάμεσα στα 1930 και 1970. Στον *Αιώνιο Αδάμ*, η Γη παρουσιάζεται σαν ένας τεράστιος ωκεανός όπου βρίσκονται μερικά νησιά με τους σπάνιους επιζώντες μιας χαμένης ανθρωπότητας. Ο καιρός

⁷ Πρόκειται για το έργο *Πέντε εβδομάδες με το αερόστατο*.

⁸ Γράμμα του 1883, το οποίο παρατίθεται από την Simone Vierne (1986 : 61).

⁹ Έργο ημιτελές, γραμμένο στα 1860-62 και δημοσιευμένο μόλις το 1994, όταν ανακαλύφθηκε μαζί με την κληρονομιά του.

περνά. Χιλιάδες χρόνια αργότερα, μετά την αναγέννηση της ανθρωπότητας, ανακαλύπτουμε πως ένας άλλος πολιτισμός που στις ημέρες μας έχει εξαφανιστεί – ο δικός μας – είχε προηγηθεί. «Ο πειρασμός να αποδώσουμε αυτήν την καινούρια Ατλαντίδα στον Βερν, είναι σίγουρα δελεαστικός καθώς προσφέρει το ιδανικό σημείο στο συμβολισμό ολόκληρου του έργου του Βερν που μοιάζει να τελειώνει μέσα σε μια αιωνιότητα χαμένη στην άβυσσο», τονίζει ο Jean-Paul Dekiss (2004 : 176).

Η πρόβλεψη για τον Ιούλιο Βερν είναι εντελώς διαφορετική. Τα *Φανταστικά ταξίδια* προβλέπουν την εξέλιξη των επιστημών σε ένα κοντινό μέλλον ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να τα φανταστεί πραγματικά στην εποχή του. «Το μέλλον, αυτό που μοιάζει να είναι το παρόν, είναι η βάση όλων σχεδόν των μυθιστορημάτων του» (Dekiss, 2004 : 193). Όλη η μοναδικότητα της πρόβλεψης του Ιουλίου Βερν βρίσκεται εδώ, όχι στην φαντασία ενός μακρινού και ουτοπικού μέλλοντος, αλλά μέσα στη μαγεία που επιτρέπει να δούμε την ίδια μας την εποχή εν αναμονή, όπως θα θέλαμε να δούμε για τα παιδιά μας ένα μέλλον που είναι ταυτόχρονα ρεαλιστικό για το παρόν και εφικτό για το μέλλον. Καλό η κακό, το μέλλον αυτό πηγάζει κατευθείαν από το παρόν.

Στο *Νησί με τις έλικες* ο συγγραφέας ασχολείται με το θέμα της «ιδανικής πόλης»¹⁰. Στο τεχνητό και γιγαντιαίο αυτό νησί που διασχίζει τον Ειρηνικό, συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία της άνεσης και του ευ ζην. Πρόκειται για έναν τέλειο τεχνολογικό παράδεισο όπου όλα μοιάζουν να έχουν συγκεντρωθεί με σκοπό να διασφαλίσουν την ευτυχία. Οι διαφωνίες ανάμεσα στους δισεκατομμυριούχους που είναι οι ιδιοκτήτες του νησιού, θα το κάνουν να σβήσει, σαν να μην υπήρχε ποτέ. Σ' αυτόν τον μικρόκοσμο όπου ο πλούτος δημιούργησε τόση άνεση και ευφορία, το χρήμα και η πάλη για την εξουσία σβήνουν το Όνειρο. «Στον Ιούλιο Βερν το αρχέτυπο του 'ιδανικού τόπου' παρουσιάζεται σαν μια διαρροή που το κάνει να υποχωρεί με ασύμπτωτο τρόπο από τον συνήθη ορίζοντα. [...]. Το γεωγραφικό και το τοπικό χάσμα που αρκούν για την αληθοφάνεια και την πραγματικότητα ενός κοινού επηρεασμένου από τον θετικισμό, προσπερνάτε και υπερθεματίζετε από μια λύση ακόμα πιο ριζοσπαστική: την καταστροφή, την εξουδετέρωση του ιερού κέντρου» (Braga, 2005 : 193). Από την άλλη, ο Ιούλιος Βερν φαντάζεται στις *Μαύρες Ινδίες*, έναν πραγματικό παραδεισένιο υπόγειο κόσμο στα βάθη των ανθρακωρυχείων της Σκωτίας, όπου οι ανθρακωρύχοι του Cial City προσπαθούν να φτιάξουν έναν αλληλέγγυο κόσμο (Les Indes noires, 1877).

Στο *Ματιάς Σάντορφ*, ο συγγραφέας, στηριζόμενος στις ανακαλύψεις του Chariot, του οποίου τα πειράματα στο Νοσοκομείο 'La Slapêtrière' στο Παρίσι φημίζονταν σε όλη την Ευρώπη, δίνει στον άνθρωπο την επιστημονική δυνατότητα να ανασταίνει. Προβλέποντας την ψυχανάλυση, ο Βερν δημιουργεί έτσι έναν άνθρωπο ικανό να νικήσει το θάνατο κάτω από ορισμένες βέβαια συνθήκες.

Όσον αφορά τις μυθικές του μηχανές, από τον 'Ναυτίλο' του πλοίαρχου Νέμο μέχρι τις 'Guiêpes' στην *Αφάνταστη περιπέτεια* (L'Étonnante Aventure de la mission Barsac, 1919), περνώντας από το βλήμα για τη Σελήνη, τον 'Ατσάλινο γίγαντα', το 'Αλμπατρός' και το 'Νησί με τις έλικες', οι μηχανές του Βερν γοήτευσαν άπειρες γενιές αναγνωστών και ενέπνευσαν πολυάριθμους σχεδιαστές και μηχανικούς. Η φαντασία που τις δημιούργησε συνεχίζει να εκπλήσσει ακόμα σοφούς και ερευνητές από όλους τους τομείς.

«Οι φανταστικές πόλεις και μηχανές του Βερν τον καθιέρωσαν ως πατέρα της επιστημονικής φαντασίας. Αντί να επινοεί, αναπαράστησε στα μυθιστορήματα του τις επιστημονικές εφευρέσεις του καιρού του – τις οποίες διάβαζε καθημερινά στον Τύπο – δίνοντας έτσι ένα πρωταρχικό ρόλο στην πρόοδο που και οι ίδιοι οι εφευρέτες, σκυμμένοι

¹⁰ Πρόκειται για την Αμιένη, την πόλη όπου διέμενε ο Ιούλιος Βερν. *Μια ιδανική πόλη* (Une Ville idéale) είναι ο τίτλος ενός μυθιστορήματος που δημοσιεύει ο Βερν στα 1875 και το οποίο αναφέρεται στα προβλήματα της ζωής στην πόλη. Ας σημειώσουμε επίσης ότι την ίδια χρονιά ο συγγραφέας προσφωνεί ένα λόγο στην Ακαδημία της Αμιένης με τον ίδιο τίτλο: «Μια ιδανική πόλη» στον οποίο φαντάζεται την πόλη του στον εικοστό αιώνα.

στις μηχανές τους δεν θα μπορούσαν να φανταστούν με το τρόπο του μυθιστοριογράφου» (Dekiss, 2004: 178).

Πολυάριθμοι συγγραφείς και κριτικοί από όλο τον κόσμο αναγνώρισαν αυτό που οφείλει η λογοτεχνία στον Ιούλιο Βερν: Μπόρχες, Ασίμοβ, Μπραντμπάρι, Φίλιπ Ζοζέ Φάρμερ, για να αναφέρουμε μόνον συγγραφείς της φαντασίας και της επιστημονικής φαντασίας. Ο Ιούλιος Βερν θεωρείται ο κατεξοχήν συγγραφέας περιπετειών για ενήλικες αλλά και για νέους. Τα μυθιστορήματά του δημοσιεύτηκαν σε συνέχειες στα πιο μεγάλα περιοδικά της εποχής του. Πρόσφατα, ο Ουμπέρτο Έκο στην Ιταλία και ο Μπολ Όστερ στην Αμερική αναφέρουν τον Ιούλιο Βερν στο *Εκκρεμές του Φουκώ* (1988) και στο *Moon Palace* (1990) αντίστοιχα. Η εκδοτική και παιδαγωγική πολιτική του 20^{ου} αιώνα τον ταξινόμησε ανάμεσα στους συγγραφείς για παιδιά και νέους. Η λογοτεχνική αναγνώριση του Ιουλίου Βερν μεγαλώνει μετά το 1949 όταν ο Μισέλ Μπυτόρ τοποθετεί το συγγραφέα πέρα από το πρωτοποριακό έργο για παιδιά. Οι Ρολάν Μπαρτ, Μισέλ Σερ, Ζ. Μ. Λε Γκλεζιό, Ζυλιέν Γκρακ αναγνωρίζουν στον Βερν ένα έργο εξολοκλήρου λογοτεχνικό που τους ενέπνευσε και τους έκανε να ονειρεύονται. «Για ποιον ουρανό πρόκειται;», αναρωτιέται ο Claude Aziza. «Χωρίς αμφιβολία γι αυτόν που επιτρέπει στον άνθρωπο να ξαναβρεί στα γηρατιά του [...] το παιδί που υπήρξε, το παιδί που ονειρευόταν 'κάρτες και στάμπες'» (Aziza, 2001: IX).

Βιβλιογραφία

Aziza, Claude (2001). «L'univers de Jules Verne de A à Z», στο Jules Verne, *Les romans de l'air*, édition présentée et commentée par C. Aziza, Παρίσι, Omnibus.

Braga, Corin (2005). «Jules Verne et la fin d'une tradition. Du paradis interdit à l'anti-utopie scientiste», στο *Cahiers de l'Echinox*, no 9, αφιέρωμα «Jules Verne dans les Carpathes», Corina Moldovan (επιμ.), Actes du Colloque International de Cluj, εισαγωγή Corina Moldovan & Efstratia Oktapoda-Lu, 12-15 mai 2005, Cluj-Napoca, σσ. 171-200.

Caillois, Roger (1966). *Anthologie du fantastique*, Παρίσι, Gallimard.

Dekiss, Jean-Paul (2004). «Jules Verne et le futur», στο Philippe de la Cotardière και Jean-Paul Dekiss (επιμ.), *Jules Verne. De la science à l'imaginaire*, Πρόλογος Michel Serres, Παρίσι, Larousse.

Malrieu, Joël (1992). *Le fantastique*, Παρίσι, Hachette supérieur.

Verne, Jules (1978). «Lettres», Παρίσι, Bourgeois.

Vierne, Simone (1986). *Jules Verne*, Παρίσι, Balland.